

5

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1936-37

DRAMA

Urednik: J. Vidmar

Izhaja za vsako premijero

Din 2 50

Okusno Vas oblači le
DAMSKI MODNI SALON

»«

Cene in izdelava solidna

Sonja

GLEDALIŠKA UL. 7

NOVO OTVORJENI
SALON DAMSKIH KLOBUKOV

„OREL“
LJUBLJANA
SV. PETRA C. 13

VELIKA IZBIRA IN PRVOVRSTNA
KVALITETA – NIZKE CENE

IZVOLITE SI OGLEDATI MOJE IZLOŽBE!

PAPIR, pisarniške, tehnične in šolske potrebščine

Najugodnejše v največji izbiri

IV. BONAČ, Ljubljana

Akademiki dobijo pri nakupu popust

Nalivna peresa

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1936/37

DRAMA

Štev. 5

FR. LANGER:

KONJENIŠKA PATROLA

PREMIERA: 15. OKTOBRA 1936

Legionarska drama »Konjeniška patrola« predstavlja v svoji snovi drobec velike epopeje, ki so jo doživeli in bojevali češki in slovaški prostovoljci na umiku čez Sibirijo. Po vsebini pa je na prvi pogled himna junaškemu tovarištvu in tovariškemu junštvu, ki je nastalo v posebnem položaju te majhne, v ogromni tuji zemlji, izgubljene armade. Toda to tovariško junaštvo je osrednje gibalno dogodkov samo na videz, kajti vsa njegova moč in veličina izvirata nazadnje vendarle iz patriotizma, ki v drami izpregovori prav za prav samo enkrat, a izpregovori odločilno, čudovito in tako, da razlije luč mogočnega heroizma na vse te dogodke in dejanja, ki bi brez domovinske ljubezni morali veljati skoraj za brezumne.

Četeca osmih vojakov izvidniške patrole. Pravkar so prebili spopad z oddelkom sibirskih partizanov. Zmagali so, a izgubili devetega tovariša, ki je padel, in vodijo s seboj enega težkega ranjenca. Utabore se v samotni kmečki koči. Dva izmed njih odideta, da bi obvestila svoje bližnje, večje edinice, ostalim kmet domačin zaradi njihove nepazljivosti ugonobi konje. Tisti, ki je zanemaril svojo stražo, se odpravi kot tretji po pomoč, peš skozi noč in mraz. Tako ostane pet mož v prenevarnem položaju, kajti partizanski oddelek, s katerim so se pravkar spopadli bo v kratkem dobil pomoč, peščica legionarjev pa je tako

rekoč priklenjena v to samotno kočo, ki se v kratkem spremeni v oblegano trdnjavo.

Ta položaj, položaj neznatne posadke, ki jo napada ogromna premoč, je trd preizkusni kamen za tovarištvo in hrabrost teh petih mož. Kakor vsaka krepost, tako ima tudi junaštvo svoje nevarne sovražnike in svoje izkušnjave. In izkušnjave se prično oglašati pri teh izgubljenih junakih takoj spočetka, jih obiskujejo vse do konca v vedno mamljivejših in nevarnejših oblikah. In boj njihovega heroizma s temi izkušnjavami, je prav za prav temeljni konflikt vse njihove drame. Najprej se jim ogasi misel, zapustiti to kočo, preden sploh pride sovražnik. Premaga jo dolžnost, ki jo čutijo do ranjenega tovariša. Peš ga ne morejo voditi s seboj, pustiti ga nočejo. Druga silovitejša izkušnja je prihod ruskega poveljnika že med oblego. Predlaga jim, naj se pridružijo rdečim četam, naj se upro zoper svoje častnike, ki so poslušni neproletarski vladi in ki po njenih navodilih stoje ob strani sovražnikom revolucije. V rdečih vrstah bi bili ti hrabri in izvežbani vojaki dobrodošli in bi dosegli visoke položaje. Predvsem pa bi ostali živi, ohranili bi si življenje. V koči jih čaka aedvomna smrt. Obisk ruskega poveljnika pri oblegancih vsebuje zametek velikega konflikta, konflikta med dvema idejama. Zastopniki samostojnega in suverenega naroda so prevzeti od volje preurediti in nanovo zgraditi svoje življenje, zastopniki drugega naroda, ki se šele bori za svobodo ali ki jo je ravnokar pridobil, pa imajo pred očmi samo odrešitev in vstajenje svoje domovine. Ta velikanski konflikt je ostal pri Langerju samo nakazan, ali bolje rečeno, Langer se mu je izognil namenoma, ker mu gre v drami predvsem za oni že označeni konflikt med junaštvom in izkušnjavami, ki ga obiskujejo.

Pri njem se srečata dva svetova, ki se sicer miselno razumeta, ki pa vsak zase predstavljata različni življenjski stopnji, med katerima je navzlic vsem vzajemnim simpatijam vsak sporazum nemogoč. Legionarji so umsko v zadregi in so zbegani spričo argumentov tega revolucionarnega ideologa, čustveno in srčno pa so jasni in trdni in ta njihova notranja neomajnost

pride do prepričevalnega izraza v odgovoru, ki ga da za vse tovariše ruskemu parlamentarcu težko ranjeni Kalaš:

»Veste, gospod, pri nas v planinah izdelujejo steklarji lepe stvarce iz samih tenkih mehurčkov, lističe, stebričke, kolovratke, o božiču jih obešamo na drevesca. Pa morate oprežno prijemati to lepoto, če ne vam ostane v roki samo še prgišče črepinj. In nam se zdi odtod, da je dom in vse, kar imamo v njem, prav tako krhko. Moj bog, saj tam je zdaj vse novo in drugačno, kot je bilo in mi ne vemo, kakšno je, tako da se moramo bati, da mu ne bi odtod kaj prizadejali.«

Te besede so odgovor vseh legionarskih src na argumente ruske revolucije. Ostala so pri njem. Hkratu pa razkrivajo Kalaševe besede, ki jih je avtor postavil v središče in na najvišji vrh svoje drame, osnovno gonilno moč, ki vodi in vlada te smrti zapisane vojake in iz katere izvira tako njihovo junaštvo, kakor njihovo neomajno tovarištvo. Vse njihovo početje je obisijano od čudežne lepote onega daljnega, novega, svobodnega doma, ki jim sveti preko kontinenta. In če so junaški, požrtvovalni in pripravljeni na smrt in če so v svojem junaštvu lepi, so v zadnjem bistvu zaradi tega, ker nočejo, »da bi domu odtod kaj prizadejali«. V tretjem dejanju pride nadnje nova izkušnja. Ponudi se jim možnost izmenjati svoja dva ranjenca za oba ruska ujetnika, ki ju imajo med sabo. Toda tudi ranjenca se upreta, vztrajati hočeta pri svojih ljudeh. Nato pride še ena izkušnja, še silovitejša, ko ostaneta poleg umirajočega Kalaša še zadnja dva moža, ki bi lahko odšla, če bi izpustila ona dva ruska ujetnika. Tu preskoči njihova zvestoba naravne življenjske meje in se izprevrže v napol brezumno, napol nadčloveško zvestobo preko groba, v zvestobo do mrtvih, v zvestobo do neke ideje skupnosti in nadživljenjskega bratstva. Ko je premagana tuda ta, pridejo katastrofa in skoraj nepotrebna odrešitev in — apoteoza.

Junaštvo in tovarištvo sta obveljala in ustvarila prizore strahotne tragike in prave človeške veličine. Možje, ki so se tu borili zoper sovražnika in zoper malodušnost v svojih srcih, so umrli čisti in neomadeževani; eden izmed njih pa se je ravno

tako čist vrnil v življenje. Vse te preproste in naravne ljudi je v teh prizorih obdal plemenit sijaj veličine, ki so si ga priborili v skrbi, da ne bi česa prizadejali svojemu domu. In sijaj, ki obdaja te mučeniške in junaške postave, se vrača k svojemu izvoru, k tej veliki skrbi, pada nazaj na domovino, ki jim je bila poslednja misel in izvor moči in vsega lepega, kar se je dvignilo iz njih v smrtnem boju.

J. Vidmar.

František Langer

Langer spada med trojico modernih čeških dramatikov, ki si je prva utrla pot na inozemske odre. To trojico tvorijo imena Karl Čapek, Viljem Werner in Langer. K njim bi morali danes prišteti še Scheinpflugovo. Vsi omenjeni so znani tudi slovenskemu gledališkemu občinstvu. Vsekakor nam je najbolj znan Langer, saj smo igrali že tri njegova dela. Optimistična igra »Kamela skozi uho šivanke« je imela tudi pri nas mnogo uspeha. Sledili sta »Periferija« in »Spreobrnitev Ferdiša Pistorez«.

Početki Langerjevega literarnega dela segajo že v predvojno dobo. Začel je s pesmimi in novelami, ki so bile pisane pod vplivom renesančnih novel. V prvi svoji dobi je bil v zvezi z likovno skupino »Uměleckega měsíčníka«, ki je bil glasilo slikarjev nove smeri (Kubišta, Filla in Špala). Leta 1911. je izdal svojo prvo novelistično zbirko pod naslovom »Zlata Venuše«. Iz te knjige so bile nekatere novele že takrat prevedene v nemščino in tiskane v reviji »Jugend« in »Simplicissimus«. Njegove pesmi iz tiste dobe se odlikujejo po lepi obliki in zvenelih stihih v stilu Vrhlickega, Oskarja Wildeja in D' Annunzija. Tik pred začetkom svetovne vojne, leta 1914. je končal prvi svoji drami »Sveti Václav« in »Milijoni«.

Vojna mu je začasno prekinila književno delo. Moral je v avstrijsko armado. Prišel je v rusko ujetništvo in tam se je priključil čehoslovaškim revolucionarjem, ki so sklenili, da se tudi z oboroženo silo začno boriti proti Avstriji za osvobodjenje češkega in slovaškega naroda. S češkimi legijami je Langer preživel vse borbe in dolgo, težko pot preko Sibiriije v osvobo-

jeno domovino. Že v legionarski vojski v Rusiji je obnovil svoje literarno delo, da so ga nekateri po prevratu imenovali »očeta legionarske proze«. Legionarska epopeja tvori namreč v po-
vejni dobi češke književnosti posebno poglavje. Kakor govorimo pri drugih literaturah o takoimenovani vojni literaturi, tako imajo Čehi svojo veliko legionarsko književnost. To književnost tvorijo tako razna politična in zgodovinska dela, kakor tudi spomini legionarjev in leposlovje, ki obravnava življenje in borbo čehoslovaških legij med svetovno vojno. Čehoslovaške legije so si organizirale v Rusiji svoj tisk in Langer je sodeloval pri njegovih početkih do povratka v domovino. Istočasno z njim se je kot lirik uveljavljal Dedek, ki je še danes višji oficir v čehoslovaški vojski. Kot prozaiste te legionarske literature moramo omeniti še Kopto, Kratochvila in Zemana.

Langer je 1918. leta izdal v Sibiriji zbirko pripovedi iz življenja čehoslovaških ujetnikov pod naslovom »Pet povesti« in večjo zgodovinsko-leposlovno monografijo o bojih čehoslovaške legije pred Kazanom: »Za tuje mesto«. Izbor iz teh knjig je izdal 1920. leta pod imenom »Železni vlak«. Že v teh prvih svojih delih, ki obravnavajo življenje čehoslovaških revolucionarjev, nam s preprosto besedo, a z veliko toplino popisuje križe in težave, ki jih je moral pretrpeti čehoslovaški legionar. Stremljenje po nacionalni osvoboditvi je združila na tisoče čehoslovaških ujetnikov v armado, ki je bila Masaryku in njegovemu političnemu štabu najrealnejša opora v borbi za neodvisnost češkega in slovaškega naroda.

Prvi večji uspeh je imel Langer 1923. leta s knjigo »Pes druge čete«, ki jo imamo prevedeno tudi v slovenščino. V njej zopet popisuje življenje čehoslovaških legionarjev. Za svoje pripovedovanje se je poslužil posebne tehnike. Popisuje namreč vtise psa Ralfa, ki se je zatekel med legionarje. V knjigi se križajo vojne grozote z idiličnimi prizori med legionarji in krdelom psom, ki jih spremljajo. S te strani je to prav gotovo edinstvena in svojevrstna knjiga v evropski vojni literaturi. Legionarsko življenje je obdelal Langer tudi v drami »Zmagovalci«

(leta 1919.), ki je nekakšna predhodnica najnovejše njegove drame »Konjeniška patrola«.

Po povratku v domovino se je posvetil skoraj izključno dramatikii. Najprej je predelal svojo predvojno komedijo »Milionci«, ki je imela krstno predstavo šele v osvobojeni domovini. V komediji je skušal pokazati moč denarja, ki ustvarja čudeže. Njej je sledila veseloigra »Kamela skozi uho šivanke« (1923. leta, ki je v kratkem času doživela v praškem Švandovem gledališču dvesto predstav in dosegla velike uspehe na inozemskih odrih. Kakor je mogoče po svoji vsebini in dejanju primitivna, mogoče celo naivna, ji je treba priznati, da so nastopajoče osebe izredno žive, njih značaji jasni, gladko in spretno risani. Glavni uspeh te veseloigre pa je bržkone v velikem optimizmu, ki ga izžareva njen glavni junak, kakor veseloigra sama. V poplavi raznih ekspresionističnih i. t. d. dram, ki so eksperimentirale z raznimi novotarijami in izmišljotinami, polnimi nejasnosti in problematičnosti, je radi svojega preprostega realizma, pristnega smeha, idiličnosti in optimizma naredila ta sicer umetniško-literarno ne preveč ambiciozna veseloigra svojo kariero in z njo njen avtor. 1925. leta ji je sledila drama »Periferija«, ki je pisana motivno močno pod vplivom Dostojevskega, čeprav sta izvedba in zaključek konflikta originalna. Tudi »Periferija« je dosegla v inozemstvu velik uspeh. Poromala je celo v Ameriko, za sijajno nemško uprizoritev pa je preskrbel Maks Reinhardt, ki jo je nekoliko predelal.

V veseloigri »Grand Hotel Nevada« (1926. leta) se je ponorčeval Langer iz zdravniškega šarlatanstva, dajoč prednost soncu, zraku in gibanju. Hotel je napisati himno soncu in prirodi. V »Pištore« je pokazal nerodne in smešne strani usmiljenja, kakor ga predstavlja takozvana »Armada spasa«, ki je nekakšno »organizirano odnosno birokratizirano usmiljenje«. V vseh tukaj omenjenih in neomenjenih gledaliških igrah se je pokazal Langer spretnega tehnika, ki prinaša na oder žive ljudi. Najbolj se mu posrečijo tipi iz nižjih slojev, ki prebivajo v vele-mestnih periferijah. Je dosleden realist in dober psiholog, ki z

nekaj potezami prikaže glavne značilnosti svojih junakov, da stoje v hipu kot živi in celi liki pred gledalčevimi očmi.

Poznavanje »malih« ljudi, med katerimi je mnogo »lumpen-proletariata«, prav gotovo izhaja še iz njegovega predvojnega poklica. Langer je bil namreč zdravnik, — kar je še danes, samo da je iz legionarskega zdravnika postal po prevratu vojaški zdravnik. Danes je polkovnik in je šef vojaške garnizijske bolnišnice v Pragi.

Rodil se je l. 1882, in je torej letos že štiriinpetdesetletnik. Rojen Pražan je študiral medicino v Pragi, a se je poleg študija ves čas udeleževal tudi literarno.

Ko sem lani obiskal Prago, me je pesnik Hora povabil na »pisateljsko sejo«, kot jih ima krog praških pisateljev, pesnikov in eselistov vsak ponedeljek. V kateri kavarni se seje vrše, trenutno ne vem, ker sem pozabil njeno ime. Na sejo me je vodil dr. Berkopec. Ko sva vstopila v klubsko sobo, je bilo nekaj gospodov že tam. Najprej sem seveda zagledal prijaznega pesnika Horo, suho, precej dolgo postavo, ki je ravno nameraval sesti k dolgi mizi. Sledilo je predstavljanje in tako sem spoznal vrhove praške leposlovne umetnosti: nekoliko zaprtega dr. Čapka, čigar izraz na obrazu da prej slutiti politika in diplomata, zlasti njegov zadržani, a dobrodušni, skoraj pokroviteljski nasmeh, ki sem ga ujel, ko se je prijazno nasmehnil govorečemu surrealističnemu pesniku Nezvalu, dramatika dr. Tetauerja, dramaturga Stanovskega gledališča dr. Götza, pesnika Šnobra, že omenjenega Nezvala in še nekatere. Želel sem si spoznati tudi Langerja, saj sem njegova dela od vseh omenjenih najboljše poznal. Zato sem se čez nekaj časa obrnil k Hori in ga vprašal, če Langer ne pride. Olbracht in pesnik Seifert sta se namreč opravičila, zato sem mislil, da je mogoče Langer storil isto. Tedaj mi pokaže Hora z roko na Langerja, ki se je v kotu pogovarjal menda s predsednikom dr. Čapkem. »Saj si se mu že predstavil!« pravi Berkopec. Pri predstavljanju mi je njegovo ime ušlo, da nisem niti vedel, kdaj sva si segla v roke. Ker sem vedel, da je vojaški zdravnik, sem si ga predstavljal v uniformi videl sem pa poleg Čapka, civilista v skromni obleki

z visokim čelom in naočniki. Če mi ne bi bil nihče povedal, da je to on in da je poklic tega srednjevelikega človeka — zdravniški, bi bil dejal, da mora biti zdravnik bedne četrti. Skromna pojava z zelo resnim, mogoče nekoliko utrujenim obrazom je kljub njegovi redkobesednosti skrivala neko toploto. Mogoče je bila to prav tista toplota, ki jo čutimo pri avtorju zanimivih likov iz vele mestne periferije. Kadil je mornarski čibuk in kot civilist se mi je zdel kar nekam neroden.

Drugi dan sem ga slučajno videl v uniformi. Mimo mene je šel povsem drug človek. Uniforma mu je bolj pristojala kot prejšnji dan civilna obleka. Zlasti vojaška čepica je popolnoma spremenila izraz njegovega obraza. Stopal je trdneje in odločneje, vsaj meni se je zdelo tako, in če bi me ne opozorili, da je to on v svoji vojaški podobi, bi si mislil, da je šel mimo mene kak višji vojaški inšpektor. Naočniki so mu pod vojaško čepico dajali poseben izraz strogosti.

Ker se je še pred začetkom pisateljske seje opravičil, da ne more prisostvovati, nisem imel več prilike govoriti z njim, toda v spominu sta mi ostali omenjeni dve različni podobi. Mogoče je moral prav tisti večer domov h konceptu »Konjeniške patrole«. Mogoče... Kajti nekaj mesecev kasneje sem že izvedel, da je napisal novo dramo iz legionarskih bojev.

Ko so jo koncem oktobra uprizorili v režiji dr. Bora v Mestnem gledališču, je postal preko noči središče zanimanja. Vse kritike so soglašale v tem, da je s »Konjeniško patrolo« ustvaril svoje najboljše delo in obenem najboljše delo dramske legionarske literature. Prve predstave so bile naravnost ganljive manifestacije avtorju in spominu vseh tistih, ki so padli za osvobojenje češkega in slovaškega naroda. Ljudje, ki še pomnijo vojne grozote in ki so se sami udeležili bojev, jočejo pri predstavi »Konjeniške patrole«. Delo je postalo za češko občinstvo himna in zgodovinska poema o bratstvu in tovarištvu čehoslovaških legionarjev. (K. B.)

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Foto atelje-studio
J. POGAČNIK
LJUBLJANA
Aleksandrova cesta 3
se priporoča

ALFONZ BREZNIK

==
LJUBLJANA
ALEKSANDROVA 7
==

Vsa glasbila in strune

CINKOVO BELILO „BRILJANT“

zlati, srebrni, beli, zeleni in sivi pečat

LITOPON „TITANIK“

originalno 30 % blago, odporno proti svetlobi

SVINČENI MINIJ „RUBIN“

garantirano 30 % svinčenega superoksida

KOVINE IN KOVINSKI POLIZDELKI VSEH VRST!

Metalno akcijonarsko društvo, Ljubljana

Telefon 2727

Konjeniška patrولا

Igra v treh dejanjih. Spisatelj: ... Prevedel B. Urbančič.

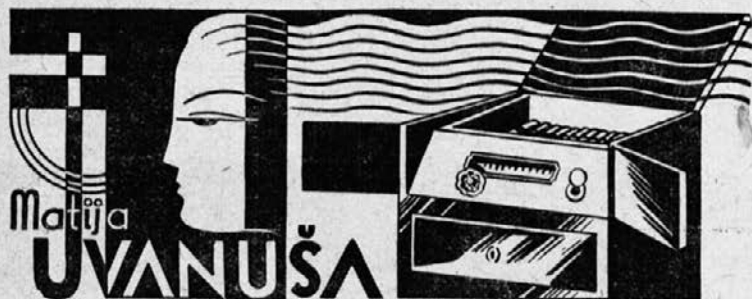
Režiser: Br. Kreft.

Inscenator: ing. E. Franz.

Matejka	Levar	Strnad	Pianecky
Kalaš	Potokar	Tajožny	Skrbinšek
Soukup	Jan	Starejši ujetnik	Bratina
Saidl	Jerman	Mlajši ujetnik	Veber
Hašek	Sancin	Mužik	Plut
Valenta	Lipah	Deček	* * *
Nedbal	Drenovec		

Godi se v Sibiriji meseca 1919. leta.

NAJVLJUDNEJE SE PRIPOROČA

Frizer za dame in gospode v pasaži palače VIKTORIJA
LJUBLJANA, ALEKSANDROVA CESTA ŠTEV. 4

Zobna ordinacija

Dentist teh.

Leopold Smerkolj

laboratorij za moderno tehniko in keramiko
ordinira za zdravljenje zob od 8-12 ure dop.
in od 2-6 ure pop.

Ljubljana VII. Celovška cesta 32 // Telefon 34-48